

УДК 611.74.001.4

ЕПОНІМИ В АНАТОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Романюк І.Д.

Київський медичний університет "Українська Асоціація Народної Медицини", м. Київ, Україна

Ключові слова: епоніми, анатомічна термінологія, з'єднувальна тканина кісток

Актуальність теми. Інтеграційні процеси, що відбуваються останнім часом в освіті та науці сприяють виробленню нових термінів, зрозумілих в будь-якому кінці планети науковцю та освітянину - представнику будь-якої галузі знань. В цьому процесі втрачаються важливі знання як історичної цінності, так і національного особливого характеру. На наш погляд, важливим є дослідження епонімів у медичній галузі знань.

Мета роботи полягає у дослідженні епонімів у анатомічній термінології на прикладі з'єднувальних тканин кісток.

У роботі використані загальнофілософські та загальнонаукові **методи дослідження**, а саме: діалектичний, історично-хронологічний, бібліографічно-описовий, аналітичний тощо.

Отримані результати. Нормальна анатомія людини - це та галузь медичної науки, на якій базуються усі фахові дисципліни. Анатомія інтегрується з іншими природничо-біологічними та клінічними галузями медичної фахової освіти та практики, тісно пов'язаними з морфологією. Термінологію в медичній галузі досліджували: В.Г. Арнаудов, Т. Донат, Т.Г. Казаченко, П.І. Карузін, Л.Л. Колесников.

Найменування з компонентами-власними назвами - це невід'ємна складова у назвах структур опорно-рухового апарату, серцево-судинної, нервової, травної, дихальної, видільної та ін. систем, органів чуття тощо. У морфології (анатомія, гістологія, ембріологія, цитологія та ін.) епоніми вживають давно й постійно. Авторські назви охоплюють широкий спектр анатомічних утворень від найважливіших вузлових до менш важливих для практичної медицини.

Епонім - (гр. *επωνυμ* - той, що дає ім'я, назву) - особа, від імені (прізвища) якої утворено назву місцевості, країни, народу; сама назва такого типу. А в медицині: метод, структура або хвороба, яка названа у честь людини, яка вперше описала чи виявила їх. Наприклад: залоза Вірхова, кільце Пирогова, зв'язка Пупарта. Наприклад, назва п'яркової сухожилка Ахілла (ахілловий сухожилок) пішла з давньогрецького міфу.

На даний момент є тенденція замінювати власні назви у складі епонімів на більш описові терміни, які відображають структурно-функціональні та топографічні особливості структур. Наприклад, острівці Лангерганса, Сильвієв водопровід і хвороби Хашимото у медичній літературі нового часу будуть названі відповідно як панкреатичні острівці, водопровід мозку і аутоімунний тиреоїдит. (Медичний словник, 2000). Це пояснюється також прагненням уніфікувати морфологічну номенклатуру.

Для студентів медичних і напевне спортивних навчальних закладів, а також молодих вчених корисно пам'ятати "піонерів" медичного знання. Розглянемо деякі епоніми в анатомічній термінології на прикладі з'єднувальних тканин кісток.

1) Зв'язка Арнольда (Див. рисунок № 1) [1].

Арнольд Фрідріх (Arnold Friedrich, 1803-1890) - німецький анатом. Народився в Ландау. Медичну освіту отримав в Гейдельберзі. В 1826 році Арнольд захистив докторську дисертацію на тему будови головної частини симпатичного нерва людини. Велика кількість робіт Арнольда присвячена будові мозку і периферичної частини нервової системи.

Зв'язка Арнольда (променева обхідна зв'язка зап'ястя, *ligamentum collateral carpi radiale*) - це зв'язка, яка з'єднує шилоподібний відросток променевої кістки з човноподібною кісткою. Зв'язка обмежує приведення кисті.

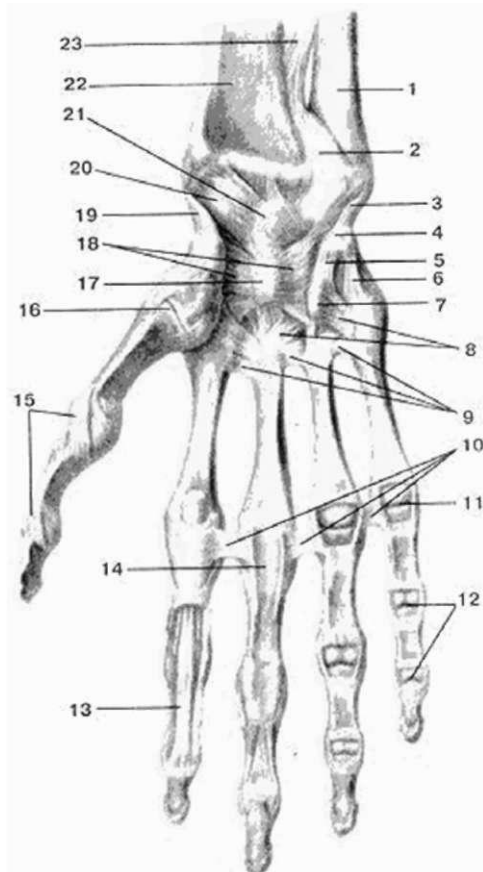

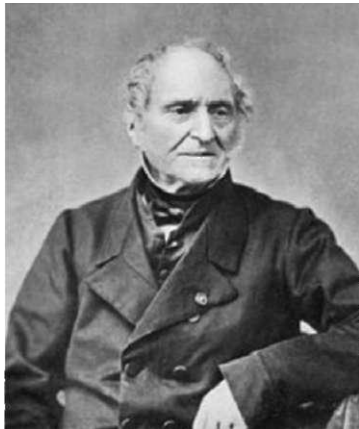
Рисунок № 1. Променева-зап'ястковий суглоб (*articulatio radiocarpa*) На малюнку зліва зазначено: під № 19. Променева обхідна зв'язка зап'ястя (*ligamentum collateral carpi radiale*); під № 22. Променева кістка.

Також великий потиличний нерв (*nervus occipitalis major*) названий нервом Арнольда. Це нерв, який бере початок від задньої гілки II шийного нерва; іннервує шкіру потиличної області. Зв'язки Арнольда - це зв'язки, які укріплюють сесамоподібні кістки стопи.

Променево-зап'ястковий суглоб (*articulatio radiocarpalis*) у людини найбільш диференційований. Утворений проксимально ввігнутою зап'ястковою суглобовою поверхнею променевої кістки з суглобовим диском і дистально випуклою суглобовою площадкою трьох кісток зап'ястка: човноподібною, півмісяцевою і тригранною. Суглоб є складним, за формою еліпсоподібним. Досить вільна, але щільна суглобова капсула прикріплюється по краю суглобових поверхонь. Суглоб двоосьовий, у ньому можливі такі рухи: навколо лобової осі (згинання - до 90°, розгинання - до 80°); навколо стрілової осі (приведення - до 40°, відведення - до 20°). Можливий коловий рух.

2) Зв'язка Крювельє (Див. рисунок № 2) [2].

(*Cruveilhier Jean*, 1871-1874 pp.) - французький анатом, патологоанатом. Народився в Ліможі, вивчав в Парижі богослов'я, пізніше через наполягання батька перейшов на медичний факультет. В 1816 році отримав ступінь доктора медицини за дисертацію, в якій запропонував прокласифікувати хвороби не за органами, а за патологічними змінами в них. В 1825 році став професором хірургії, в 1829 професором анатомії. З 1836 року по 1866 рік - професор паталогічної анатомії в Парижі. Відомий завдяки своїм роботам, які стосуються нормальної, порівняльної та паталогічної анатомії. Йому належить відомий підручник описової анатомії людини (1834) і монографія "Анатомія нервової системи" (1845). В 1835 році вперше описав розсіяний склероз.

Cruveilhier Jean

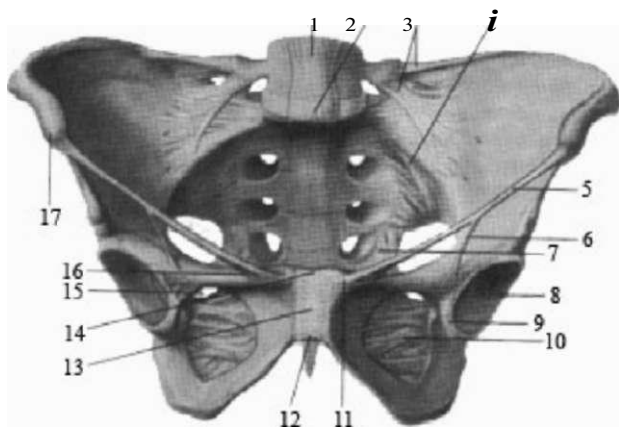

Рисунок № 2. 12. Дугоподібна зв'язка лобка.
Ligamentum arcuatum pubis

Зв'язка Крювельє - нижня лобкова зв'язка (дугоподібна зв'язка лобка, *lig. arcuatum pubis*) - волокнистий пучок, який іде по нижньому краю лобкового симфізу і з'єднує нижні гілки правої і лівої лобкової кістки.

Лобковий симфіз, *symphysis pubica*, утворений симфізіальними поверхнями лобкових кісток, які покриті гіаліновим хрящем. Між симфізіальними поверхнями знаходиться волокнисто-хрящовий міжлобковий диск, *discus interpubicus*. У верхній частині диска є сагітально розташована щілина. Симфіз укріплюється двома поперечно розміщеними зв'язками: зверху - верхньою лобковою зв'язкою (*lig. pubicum superius*), знизу - дугоподібною зв'язкою лобка (*lig. arcuatum pubis*). Вона заокруглює під лобковий кут. У жінок міжлобковий диск товстіший та коротший, ніж у чоловіків. Щілина всередині диска ширша у жінок, особливо у вагітних. В нормі рухи у лобковому симфізу можливі у жінок під час пологів.

3) Зв'язки Генле (Див. рисунок № 3) [3].

Фрідріх Генле (*Henle Friedrich Gustav Jacob*, 1809-1885), німецький анатом та патолог народився у Нюрнберзі. Медичну освіту отримав в Боннському університеті. 1832 року захистив докторську дисертацію, працював у Парижі. 1840 року став завідуючим кафедри анатомії (Цюрих). З 1844 року - професор анатомії у Гейдельберзі. З 1852 року і до кінця життя був професором і директором Анатомічного інституту в Гетінгені, інтенсивно займався дослідженнями мікроскопічної будови органів людини.

Бібліографія: "Handbuch der syst. Anatomie des Menschen" (1876-1879); "Ueber Schleim- und Eiterbildung" (1838); "Vergleichend-anatomische Beschreibung des

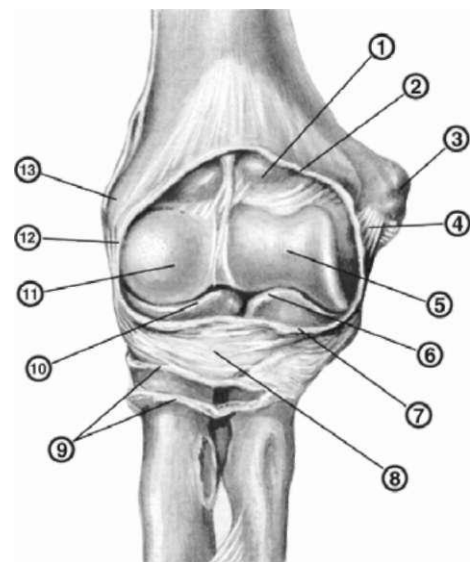

Рисунок № 3. Топографія літкового суглоба. Літковий суглоб з розкритою суглобовою капсулою і після видалення навколишніх м'язів та сухожиль: 1 - вінець ямка; 2 - край розкритої суглобової капсули; 3 - медіальний надвиросток; 4 - літкова обхідна зв'язка; 5 - блок плечової кістки; 6 - край вінцевого відростка; 7 - лінія розрізу суглобової капсули; 8 - кільцева зв'язка променевої кістки; 9 - мішкоподібний заступ (розкритий); 10 - край головки променевої кістки; 11 - головка надвиростка плечової кістки; 12 - променева обхідна зв'язка; 13 - латеральний надвиросток плечової кістки.

Kehlkopfes" (1839); "Pathologische Untersuchungen" (1840); "Anthropologische Vortrage" (1876-80); "Anatomischer Handatlas z. Gebrauch im Sezierraum" (1874-77); "Grundriss d. Anatomie des Menschen" (1883).

На його честь названо багато різних анатомічних утворень, таких як Амбула Генле, Піхва Генле, Залози Генле, Ость Генле, Нерв Генле, Петля Генле, Додаткові зв'язки Генле. Саме про них і піде мова зараз.

- Articulatio cubiti
- Утворений виростками плечової кістки, проксимальними наростками променевої та ліктьової кістки.
- Складний суглоб, що складається з трьох окремих суглобів - плечо-променевого, плечо-ліктьового та проксимального променево-ліктьового, що мають спільну суглобову капсулу.

Спільною назвою для ліктьової та променевої обхідних зв'язок є додаткові зв'язки Генле: *ligamentum accessorium ulnae*, *ligamentum accessorium radiale*.

3- *Lig. collaterale ulnae* (ліктьова обідна зв'язка) - зв'язка, що йде від медіального надвиростка плечової кістки, віялоподібно розходяться та прикріплюються до блокоподібної вирізки ліктьової кістки.

4- *Lig. collaterale radiale* (променева обідна зв'язка), розділяється на два пучка, що охоплює головку передпліччя та прикріплюється до променевої вирізки ліктьової кістки.

4) Мембрана Вейтбрехта (Див. рисунок № 4) [4].

Вейтбрехт Іосія (Weitbrecht) (1702-1747) - академік, анатом, російський фізіолог, німецького походження. В 1725 році став студентом Академії наук. З 1727 року зай-

мався анатомією у професора Дювернуа. В 1731 році був назначений професором на кафедрі фізіології. Для отримання докторського ступеня в 1736 році послав в Кенігсберзький університет дисертацію. В 1742 році Академія наук видала роботу "Синдесмологія". В роботі виклав учення про зв'язки людини.

Бібліографія: "Syndesmologia sive historia ligamentorum corporis humani" (1742); "Ligamenti claviculae communi descriptio"; "Observationes anatomicae"; "Syndesmologia".

Остисті відростки хребців з'єднані між собою міжостковими і надостковими зв'язками. Міжосткові зв'язки з'єднують між собою остисті відростки сусідніх хребців, вони утворені щільною оформленою сполучною тканиною. У шийному відділі зв'язки дуже тонкі і значно товщі в поперековому відділі хребта. Надосткова зв'язка (*lig. supraspinale*) представлена довгим тяжем, що прикріплюється до остистих відростків всіх хребців. Спереди міжосткові зв'язки сполучені з жовтою зв'язкою (*lig. flava*), а ззаду, на верхівці остистого відростка, зливаються з надостковою зв'язкою (*lig. supraspinale*)

Щодо пошкодження міжостистої зв'язки можна зазначити, що найчастіше стаються розриви міжостистої зв'язки в районі нижніх поперекових хребців. Іноді така зв'язка, уражена дегенеративним процесом, розривається поступово. Пацієнта може турбувати біль в попереку, який посилюється при рухах, особливо при згинанні і розгинанні хребта.

Діагноз розриву міжостистої зв'язки хребців уточнюють за допомогою спеціального рентгенівського дослідження. Контрастну речовину вводять з однієї сторони остистих

відростків і роблять знімки. В нормі контраст залишається на стороні введення, оскільки міжостиста речовина перешкоджає проникненню речовини на другу сторону. При розриві міжостистої зв'язки контрастну речовину виявляють з двох сторін остистих відростків. Лікування при розриві міжостистої зв'язки пов'язане з анестетиками, фізіотерапевтичними процедурами, масажем. Іноді можливе застосування оперативних методів лікування з використанням аллопластики.

5) Хрящ Вейтбрехта (*Weitbrecht cartilage*) (Див. рисунок № 5) [5].

Хрящ Вейтбрехта - суглобовий диск в акроміально-ключичному суглобі (*discus articularis acromioclavicularis*). Суглобовий диск є допоміжним апаратом суглоба. Це хрящова структура деяких суглобів, яка розташована між суглобовими поверхнями, збільшує конгруентність суглоба і виконує роль амортизатора.

Акроміально-ключичний суглоб (*art. acromio-clavicularis*) - плоский, багатоосьовий суглоб, який утворений акроміальним кінцем ключиці і суглобовою поверхнею акроміона. В 30% випадків

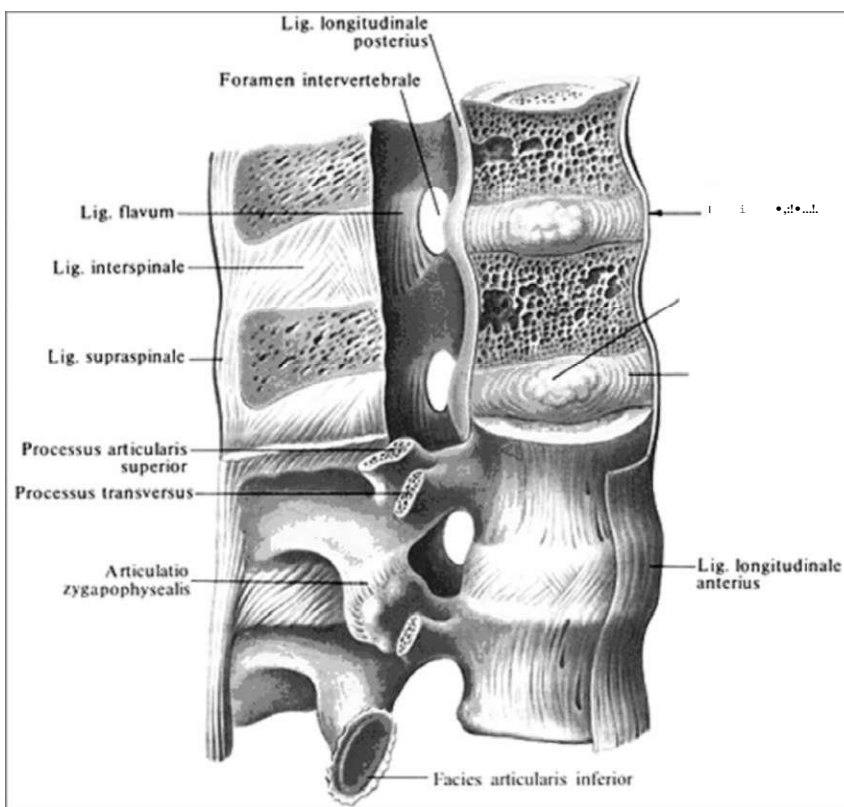

Рисунок 4. *Membrana interspinalis (Weitbrechtii)* (*ligg. interspinalia*) - міжосткові зв'язки.

у суглоба міститься суглобовий диск (discus articularis). Капсула прикріплюється до країв суглобових поверхонь. Зверху вона підкріплена *акроміально-ключичною зв'язкою* (lig. acromio-claviculare). Медіально від суглоба, донизу ключиці, розташована *сильна дзьобо-ключична зв'язка* (lig. coraco-claviculare).

В акроміально-ключичному суглобі можливі рухи відносно трьох осей. Амплітуда цих рухів незначна, оскільки зв'язки, особливо дзьобо-ключична зв'язка, суттєво обмежують рухливість в цьому суглобі.

6) Зв'язка Нуна (Див. рисунок № 6) [6].

1) Lig Patellae

- Власна (або середня) зв'язка наколінка.
- з'єднує верхівку наколінка із бугристістю великогомілкової кістки, є продовженням сухожилка чотириголового м'яза стегна.

2) retinaculum patellae laterale

- Латеральна підтримуюча зв'язка наколінка.
- Є продовженням сухожилка чотириголового м'яза стегна, йде від латерального боку наколінка і прикріплюється на передньому краї латерального надвиростка великогомілкової кістки, укріплює колінний суглоб.

• Articulatio genus

- Найбільший та найскладніший суглоб у людському тілі

- За конструкцією складний, комплексний, двох-осьовий

- За формою - двовиростковий.

- Утворений виростками і наколінковою поверхнею стегнової кістки, верхньою суглобовою поверхнею великогомілкової кістки і суглобовою поверхнею наколінка.

- Всі суглобові поверхні вкриті гіаліновим хрящем.

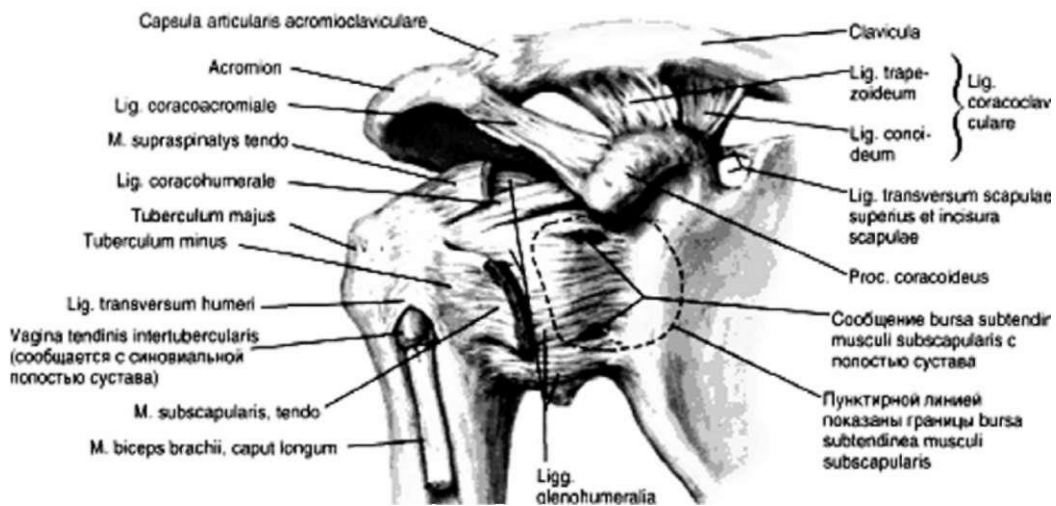

Рисунок 5. Хрящ Вейтбрехта

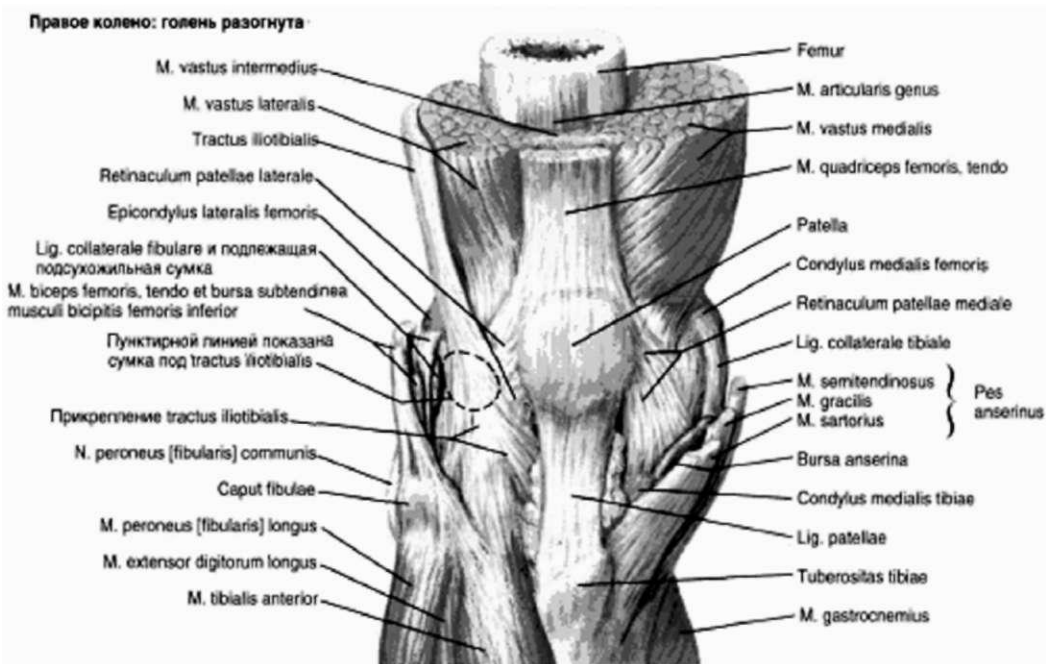

Рисунок 6. Lig Patellae

Висновки: Епоніми - назва хвороби, метода чи структури, у склад якої входить власна назва (прізвище) особи, що вперше виявила чи описала дану структуру. Епоніми дають змогу орієнтуватися в історії медичної науки, особливо - періоду відкриттів та детальних досліджень анатомічних структур. Епоніми не зручні для розуміння терміну, тому для поглиблення змістової наповненості терміну та уніфікування анатомічної номенклатури використовуються такі конструкції, що відображають структурно-функціональні та топографічні особливості описуваних структур.

*Рецензент: д.мед.н., професор
Черкасов В.Г.*

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арнаудов В.Г. *Медицинская терминология / В.Г. Арнаудов — София, 1979.*
2. Донат Т. *Толковый анатомический словарь / Т. Донат — Будапешт, 1964.*
3. Казаченок Т.Г. *Анатомический словарь / Т.Г. Казаченок — Минск, 1990.*
4. Карузин П.И. *Словарь анатомических терминов / П.И. Карузин — М.-Л., 1928*
5. Колесников Л.Л. *Указатель эпонимов международной анатомической терминологии / Л.Л. Колесников — М.: Медицина, 2003.*
6. *Энциклопедический словарь медицинских терминов: В 3-х томах. Около 60 000 терминов / Гл. ред. Б.В. Петровский/. — М.: Советская энциклопедия, 1982.*

ЭПОНИМЫ В АНАТОМИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Романюк И.Д.

*Киевский медицинский университет
Украинская Ассоциация Народной Медицины",
г. Киев, Украина*

Резюме. Эпонимы - название болезни, метода или структуры, в состав которой входит имя собственное по имени человека, открывшего и описавшего эту структуру. Эпонимы для удобства заменяют конструкциями, отображающими структурно-функциональные и топографические особенности описываемых структур.

Ключевые слова: эпонимы, анатомическая терминология, соединительные ткани костей.

EPONYMS IN ANATOMICAL TERMINOLOGY

Romanuk I.D.

*Medical University of Kiev Ukrainian Association
of Folk Medicine, Kyiv, Ukraine*

Summary. Eponym is the name of the disease, method or structure, which includes proper name (surname) of the person who was the first to discover or describe this structure. In order for better convenience eponyms are replaced by constructions that map the structural-functional and topographical features of described structures.

Key words: eponyms, anatomical terminology, the connective tissue of the bones.